

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

№ 5 (3641) ●

● СЕРАДА, 26 МАЯ, 2021

ВЫДАННЕ "ГОЛАС РАДЗІМЫ" ЧЫТАЙЦЕ Ў ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

Аляксандр Дарковіч:
"Важна правільна
выбіраць
арыенціры"
Стар. 4-5

Ваколіцы Рудзенска:
Шалягі,
Цітва,
Варонічы...
Стар. 6-7

"Жавароначкі"
пад небам
Айчыны
Стар. 8

КАШТОЎНАСЦІ

Мы будзем родную зямлю абараняць

На цырымоніі ўскладання вянку да манумента Перамогі Прэзідэнт Беларусі выступіў з хвалючай прамовай

Аляксандр Лукашэнка выступае на Плошчы Перамогі

Аляксандр Лукашэнка павіншаваў усіх жыхароў Беларусі з Днём Вялікай Перамогі. Нагадаў: "Чым далей сыходзіць у гісторыю гераічныя і трагічныя падзеі Вялікай Айчыннай вайны, тым больш велічна й грандыёзна паўстае перад намі ахвярны подзвіг нашых дзядоў і прадзедаў. Тых, хто выратаваў чалавецтва ад заняволення й знішчэння. Гэта была эпохальная бітва за жыццё на зямлі, за зберажэнне роду чалавечага. Вялікая перамога добра над сусветным ліхам". Прэзідэнт аддаў даніну павагі гераізму і стойкасці воінаў-франтавікоў, партызан, падпольшчыкаў і працаўнікоў

тылу, без якіх немагчыма была б Перамога. І запэўніў тых, хто падарыў нам нязгаснае святло Вялікай Перамогі: мы выстаям у сённяшняй жыццёвай барацьбе. Паміць тых, хто загінуў у польмы вайны, паміць ветэранаў-пераможцаў, якія ўжо сышлі ад нас, удзельнікі ўрачыстасці на Плошчы Перамогі ўшанавалі Мінутай маўчаннем.

Прэзідэнт адзначыў, што кожны год беларусы прыходзяць да манумента Перамогі, прадаўжаецца традыцыя сустрэч франтавікоў і партызан ля Вечнага агню і ў іншых памятных месцах. Але ж вось парадокс: "У той час, калі

мы клапоцімся пра захаванне памяці, паслядоўнікі акупантаў, іх паслугачоў — яны прапачаюць нас у мілітарызме, праслаўленні вайны. Папракаюць нас — нашчадкаў тых, хто не прыйшоў з вайны. Кожны трэці. Мы, як ніхто іншы, сэрбанулі гэтага гора і ўвесь час кажам пра тое, што вайна — гэта страшна. Што нам не патрэбна вайна". На думку Прэзідэнта, сэнс такіх захадаў відавочны: "Марачы пра глабальнае панаванне, сучасныя неакаланіялісты наўмысна сёння нацыянальную варажасць, плодзяць крываваыя канфлікты на планеце ды зноў спрабуюць апрагнуць моладзь у карычневую адзежу-уніформу. Робяць усё, каб мы забылі подзвіг нашых дзядоў і страшную праўду пра вайну. Менавіта таму нам навязваюць сцягі ды гімны, зняслаўленыя супрацоўніцтвам з гітлераўскімі зайбцамі, — замест знакаў Вялікай Перамогі, міру і стварэння". Прэзідэнт заявіў: "Сёння мы павінны адкрыта гаварыць, што беларусы ў гады Вялікай Айчыннай вайны ўпершыню ў сваёй гісторыі сутыкнуліся з масавым і плананерным знішчэннем мірнага насельніцтва. Гэта на руках фашыстаў, паліцаў ды іншых калабарантаў кроў тысяч і тысяч, мільёнаў нявінных ахвяраў: жанчын, старых і дзяцей. Свет павінен ведаць і памятаць пра трагедыю нашага народа, беларускага народа. І мы будзем гэтую тэму падмаца на самы

высокі міжнародны ўзровень. Кабяны памяталі і не забываліся. І хай нашчадкі нацыстаў нават не марачь, што, калі судзіць апошнія сведкі генацыду беларускага ды іншых народаў, з імі сядзе і гістарычная праўда".

У канцы прамовы Прэзідэнт заявіў: "Я разумею, пасля тых падзей, якія адбыліся ў мінулым годзе, і таго, што нам абячаюць сёлета, мы некалькі, ну, шчыра кажучы, перананужылі нашае грамадства. Можна, нехта запыне турбуецца пра мір і бяспеку. Можна, нехта ўвогуле ў тое перастаў верыць. Дык вясце, я цяпер звяртаюся да вас, да

тым месцы, што мы ніколі не дазволім глядзець на нашу зямлю з пагардай, на тую зямлю, якую ветэраны абаранілі ў гады ліхалецця і адваявалі. Мы будзем яе абараняць, чаго б нам тое ні каштавала. Я звяртаюся да вас, тых, хто насцярожыўся ў сувязі з апошнімі падзеямі. Нават не думайце і не хвалойцеся за будучыню сваіх дзяцей, унукаў і за сваю будучыню. Мы зробім усё для таго, каб над нашай зямлёй ззяла вольнае сонца, як сёння, і было блакітнае неба. Мы зробім усё, каб маладзья мамы і таты са сваімі дзеткамі ў любы час сутак маглі выйсці

Ветэраны і моладзь на Плошчы Перамогі

тых, хто не верыць, запомніце: пакуль нашае пакаленне жыве, Беларусь заўсёды будзе стаяць на мэртва. Мы будзем жыць, мы будзем жыць на сваёй зямлі. І я клянуся вам у гэтым свя-

на вуліцу і прайсціся па сваёй зямлі, як гэта было заўсёды. Так будзе. Я вам абяцаю, я клянуся, што так будзе! І я хачу, каб нас пачулі не толькі ў Беларусі, але і там, вы ведаеце хто".

ПАМЯЦЬ

Салдат невядомы і родны

У тэматычнай экспазіцыі "Музея Памяці", што ў Храме-помніку ў гонар Усіх Святых і ў памяць пра ахвяры, якія выратавалі Айчыны нашай паслужылі, збіраюцца звесткі пра ўдзельнікаў і ваенныя падзеі шматлікіх гістарычных перыядаў, у тым ліку ў часоў Вялікай Айчыннай вайны

Прадметы часоў Вялікай Айчыннай сабраны ў асобным тэматычным комплексе. Многія з іх прынеслі для экспанавання прыхаджане храма. Гэта ўласныя рэчы, фотаздымкі, узнагароды іх бацькоў, дзядоў і прадзедаў, якія здабывалі для нас свабоду, але не вярнуліся з вайны. Памяць пра іх жыве ў сэрцах нашчадкаў. Цяпер яна рэхам адгукаецца і ў душах наведнікаў экспазіцыі. А імяны загінулых за нашу Радзіму штодзень у малітвах узносіцца да Усявышняга.

"Мы бачым: экспазіцыя не пакаіда аб'якавым нікога. І ўжо тых, хто пабываў у Храме-помніку, вяртаюцца да нас са сваімі артэфактамі, расказваюць пра гераізм сваіх родных і блізкіх у гады вайны. Таму мы ўпэўнены, што яна буд-

зе пастаянна папаўняцца", — расказвае кіраўніца музея Ганна Зайцава.

Ідем з ёй па зале экспазіцыі "Наша памяць пра кожнага загінулага свяшчэннага!", прысвечанай заключнаму этапу вайны, калі Савецкая армія вызваляла ад фашызму краіны Еўропы. Дамінантай мастацкага вобраза гістарычна-этнаграфічнага комплексу "У роднай хаце" стала выява Беларускай Маці — манекен жанчыны ў натуральную велічыню. Яе правобразам паслужыла вядомая многім Анастасія Купрыянава, беларуская партызанка і маці-гераіня, усе сыны якой загінулі на вайне. Манумент маці-партызанкі і яе загінулым сынам адкрылі ў 1975 годзе ў Жодзіне (Мінская вобласць). (Пра тое ды ўшанаванне памяці Пятра Купрыянава мы трохі пісалі: "Сын-Герой

Музейная экспазіцыя перыяду Вялікай Айчыннай вайны

Анастасіі Купрыянавай" — ГР, 15.11.2018. — Рэд.) У "Музеі Памяці" Беларускай Маці трымае ў руках пахаронку на сына, што загінуў. Вобраз кранальны і шчымы. Шмат беларускіх жанчын атрымлівалі ў вайны і пасляваенныя гады такія весткі, за кожнай з іх — боль, роспач і слёзы. У храме сабраны цэлы комплекс такіх пахаронак.

→ Стар. 3

ЭСТАФЕТА ПОДЗВІГУ

Газетчыкі з бранскіх лясоў

Беларусы Браншчыны ўшанавалі памяць ваенных журналістаў

Удзельнікі акцыі ля Знака-помніка франтавым журналістам

Напярэдадні Дня Перамогі сябры Беларускага зямляцтва на Браншчыне разам з навучэнкамі 28-й школы Бранска на чале з настаўніцай Аленай Голасавай пабывалі ля Помніка ваенным журналістам. Там яны ўшанавалі памяць усіх войнаў, якія перамаглі фашызм у Вялікай Айчыннай вайне, усклалі кветкі да помніка.

Кіраўнік зямляцтва, паўкоўнік дзяржаўскай аграды Мікалай Голасаў распаўсюдзіў удзельнікам святковай акцыі, што якая на месцы, дзе пасля вайны была створана, добраўпарадкавана "Паліяна журналістаў", у жніўні-верасні 1941 года выдавалася і газета Бранскага фронту "На разгром ворага", і газета "За Савецкую Беларусь". У бранскім лесе ў ліку тых, хто выдаваў газеты, плячо ў плячо з іншымі ваеннымі журналістамі працавалі маладыя тады беларускія пісьменнікі Кандрат Крапіва, Пятрусь Броўка, Максім Танк, Пімен Панчанка, Міхась Лынькоў. Адарваная ад роднай зямлі яны выдавалі

баявую газету, што несла друкаванае слова нянавісці да ворагаў. Газеты не толькі паступалі ў вайсковыя злучэнні, але й перакідваліся праз лінію фронту ў Беларусь, якая была ў варажэй акупацыі, у партызанскія атрады. Газеты дапамагалі ў змаганні з ворагам, падтрымлівалі ў людзях надзею, што вораг будзе разбіты і Беларусь вызваліцца ад гітлераўцаў.

Намеснік старшыні зямляцтва, журналіст Рыгор Кажурын распаўсюдзіў пра гісторыю стварэння помніка, пра тое, як у гады вайны на гэтым месцы загінулі ваенныя журналісты. Яны ў 1943 годзе прыехалі сюды, знайшлі схаваныя ў 1941-м друкарскія шрыфты — і тады грывнуў выбух. Сябар зямляцтва Іван Іванішка згадаў, як сам у маладосці, калі быў адным з кіраўнікоў камсамольскай арганізацыі, то з таварышамі добраўпарадкаваў помнікі загінулым воінам Чырвонай Арміі. Алена Голасава звярнула ўвагу вучняў на выбітыя ў граніце відомыя радкі з "Песні ваенных карэспандэнтаў". Удзельнікі акцыі сфатаграфаваліся са сцягамі Расіі ды Беларусі, са стылізаваным сцягам-рэплікай Беларускага партызанскага атрада. Пры вяртанні ў Бранск удзельнікі міні-аўтапрабега ўсклалі кветкі ля першага Знака-помніка франтавым журналістам, адкрытыя ў Савецкім Саюзе яшчэ 7 мая 1990 года, а таксама ля помніка воінам-кіроўцам. На трасе сустрэччэй аўто вівалі ўдзельнікі акцыі гуквамі і сігналамі.

Канстанцін Хамінскі,
г. Бранск
Фота: Рыгор Кажурын

Ад рэдакцыі. У маі 2013 года ў Бранску прэзентавалася кніга "Мы помнім" кіраўніцы школьнага Музея гісторыі Бранскага фронта Аляўціцы Пастуховай. Ёсць выданне і ў некаторых бібліятэках Беларусі. Аляўціца Еўдакімаўна працавала ў 56-й ды 60-й школах горада — і ў абедзвюх стварыла музей. Разам з вучнямі ды іншымі педагогамі вяла велізарную работу па зберажэнні памяці пра вайну, і ў тым ліку пра ваенных журналістаў. Згаданая кніга сама па сабе — свосасаблівы помнік ім, аднаўленне й зберажэнне памяці пра тых, хто у ваенны час рабіў газеты "На разгром ворага" і "За Савецкую Беларусь". Ідэйным натхняльнікам аўтаркі ў працы над кнігай быў бранскі журналіст, былы ваенны карэспандэнт франтавой газеты Аляксандр Карлавіч Лапін. У кнізе асобныя старонкі прысвечаны й згаданым беларускім пісьменнікам — старонкі сфатаграфавалі, даслаў у рэдакцыю Мікалай Голасаў.

Сама ж Паліяна журналістаў створана ў бранскім лесе, за 15 км ад доследнай базы Бранскай тэхналагічнай акадэміі. Абсталявана памятнае месца столікамі, лаўкамі, альтанкай ды месцам для вогнішча, на паліне ўсталяваны помнік у форме стылізаванага пяра з двума старонкамі паходнага бланкета. Першы памятны знак там з'явіўся ў 1960-я гады, у маі 1990-га там адкрылі памятны знак у форме пяра, з зорачкай у цэнтры й надпісам пад ёй. З часам помнік разбурыўся, праект новага зрабіў Аляксандр Музалькоў, галоўны архітэктар Бранска — помнік урачыста зноў адкрылі 17 верасня 2005 года.

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

"Лясная песня" за Уралам

Беларусы Зауралля паўдзельнічалі ў мерапрыемствах, прысвечаных Дню Перамогі

Актыўныя НККІ Беларускага Зауралля "Батькавічына" 9 Мая ў горадзе Кургане прынялі ўдзел у цырымоніі ўскладання кветак, вяноўкі да мемарыялаў войнаў, якія загінулі ў Вялікай Айчыннай вайне. Пачалася цырымонія ля стэлы Герояў Савецкага Саюза з імёнамі войнаў-зауралляў. Затым прадстаўнікі Беларускай дыяспары на чале з кіраўніцай "Батькавічыны" Людмілай Урванцавай усклалі кветкі да Вечнага агню на цэнтральнай плошчы горада і ўшанавалі памяць загінулых абаронцаў Радзімы.

У той жа дзень ансамбль "Журавачка", створаны пры Беларускай суполцы, паўдзельнічаў у святковай імпрэзе-канцэрце грамадскіх нацыянальна-культурных аб'яднанняў горада "Мы вместе ковалі Победу". На Беларускай мове гучала знакамітая "Лясная песня" ("Ой, бязрозы ды сосны...") і народная беларуская песня "Бульба".

Рыгора Гарэшка

РАЗАМ

Стваральная сіла сярброўства

Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Аляксандр Румак сустрэўся з намеснікам старшыні Усеўкраінскага саюза Беларусаў Ігарам Мошкіным

Беларусаў ва Украіне — каля 240 тысяч, і, пэўна ж, не менш украінцаў цяпер жыве ў Беларусі. Таму зразумела, што духоўныя ды культурныя, роднасныя павязі між нашымі народамі, краінамі надзвычай моцныя. У часе сустрэчы Аляксандр Румак расказаў гасцю, як у Беларусі жыве працаўнікам розных нацыянальнасцяў — якіх тут больш за 150. Упаўнаважаны падкрэсліў: нягледзячы й на змену месца жыхарства, людзі сільна зберагаць свае

нацыянальныя традыцыі, і беларуская дзяржава таму спрыяе: "У іх ёсць жаданне не забыць родную культуру, родную мову, а ў такіх пытаннях дапамога з боку дзяржавы вельмі важная. Сёння ў Беларусі зарэгістравана 205 нацыянальных суполак і 25 нацыянальных супольнасцяў. Пры Упаўнаважаным па справах рэлігій і нацыянальнасцяў працуе Кансультацыйны міжэтнічны савет, у склад якога ўваходзяць прадстаўнікі амаль усіх нацыянальных супольнасцяў. Пры тым яны самастойна вырашаюць: як размеркаваць тую фінансавую дапамогу, якую аказвае ім дзяржава на правядзенне стацуйнай дзейнасці".

Грошы ж выдаткоўваюцца найперш на культурнае развіццё, адукацыйную дзейнасць, выданне кніг пра жыццё прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў у Беларусі, на правядзенне імпрэзаў, якія ладзяць па краіне гэтыя суполкі. Да нацыянальных суполак і 25 нацыянальных супольнасцяў у Беларусі, на правядзенне імпрэзаў, якія ладзяць па краіне гэтыя суполкі. Да нацыянальна-культурных традыцый. У 2020 годзе было выдзелена больш за 37 тысяч рублёў на падтрымку працы нацыянальна-культурных суполак".

Ігар Мошкін расказаў пра дзейнасць Усеўкраінскага саюза Беларусаў, скіраваную на зберажэнне й развіццё самабытнай культуры Беларусаў Украіны. Адзначыў: на тэрыторыі Украіны жыве каля 240 тысяч нашых супляменнікаў. Там рэгулярна праходзяць імпрэзы, што спрыяюць пашырэнню Беларускай культуры, мовы, нашых традыцый і звычайў. А Дзень Незалежнасці Беларусі, Дзень роднай мовы і, вядома ж, Дзень Перамогі беларусы адзначаюць па ўсім свеце. "Кожная краіна і нацыянальнасць

маюць права на існаванне, калі яны памятаюць сваю гісторыю. Украіна і Беларусь маюць вялікую агульную гісторыю. Калі ўзяць нават апошнія 100 гадоў — мы памятаем пра агульную Вялікую Айчынную вайну. Вявалі беларусы з украінцамі, рускімі, прадстаўнікамі іншых нацыянальнасцяў плячо ў плячо, разам адстаялі права на жыццё. Дзень Перамогі адзначаецца і ва Украіне, і ў Беларусі. Усе пра тое памятаюць. Перамога была агульная, ніхто яе не дзяліў", — адзначыў Ігар Мошкін. На яго думку, нягледзячы на тое, што Украіна ідзе па еўрапейскім шляху развіцця, эканамічныя сувязі між нашымі краінамі варты пашыраць.

На сустрэчы Аляксандр Румак ды Ігар Мошкін абмяняліся памятнымі падарункамі. Прадстаўнік Усеўкраінскага саюза Беларусаў павёз з сабой сувеніры, кнігі, нацыянальныя касцюмы для актывістаў Беларускай дыяспары ў Чарнігаве, Кіеве, Міргарадзе. Спецыяльна для заснавальніцы, старшыні чарнігаўскай суполкі "Сябры" Галіны Варажбіт, якая сёлета была дэлегаткай ад Усеўкраінскага саюза Беларусаў на VI Усебеларускім народным сходзе, Аляксандр Румак перадаў Беларускай нацыянальнай касцюму. Прычым пашылі яго майстры па мерках, знятых з жанчыны, калі яна была на Бацькаўшчыне.

Намесніца Упаўнаважанага па справах рэлігій і

нацыянальнасцяў Алена Радчанка знаёміла гасця з Украінай, журналістаў з фотаўставай "Беларусь шматнацыянальная". На ёй прадстаўлены фатаграфіі, што адлюстроўваюць як багатае жыццё прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў у Беларусі, так і сустрэчы з актывістамі Беларускай суполкі замежжа, з якімі апарат Упаўнаважанага цесна супрацоўнічае.

Наталія Талівінская

Дарэчы.

Сяброўка газеты з Чарнігава Галіна Варажбіт пахвалілася абноўкай: выставіла фатаздымкі на сваёй старонцы ў Фэйсбуку. Лайкаў, слоў захаплення сабрала шмат! Што цікава: нядаўна яна прымала віншаванні з днём нараджэння — і падарунак з Бацькаўшчыны якраз паспеў, дзякуючы Ігару Мошкіну, да святковай імпрэзы. І мы далучаемся да шматлікіх віншаванняў, што атрымала вядомая супляменніца з розных краін. Дзякуем за вашу творчую працу на карысць Бацькаўшчыны, шануюна Галіна! А пра вапшы надзвычай папулярныя майстар-класы на канале Ютуб (дзясяткі тысяч праглядаў!) па выбаце традыцыйнай Беларускай паліандвіцы, "пальцам пханай" каўбасы, пра створаны вамі разам з мужам Анатолем Дамашнін Беларускаму музею — плануем расказаць больш падрабязней.

ФІЛІП ДАВІД

Упаўнаважаны па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Аляксандр Румак перадае Ігару Мошкіну камплекты Беларускай нацыянальнай касцюмаў

Салдат невядомы і родны

(Заканчэнне. Пачатак на с. 1)

Гэта калекцыя з 20 вестак аб смерці, якія прыносілі магулямі ці жонкам на іх сыноў і мужоў, — тлумачыць Ганна Іванаўна. — Ствараючы тэматычны комплекс, прысвечаны загінулым у краінах Еўропы ў часе вайны жыхарам Беларусі, па дапамогу мы звярнуліся ў архіў Мінабароны Беларусі. Папрасілі перадаць некалькі такіх документаў для нашай экспазіцыі. Усе яны на байцоў, прызначаных з Мінска й Мінскай вобласці ў 1944 годзе, калі Са-

Храм памяці нашай

вецкая армія была аб'яскоўлена, і вызваліць краіны Еўропы ў часе маштабнай наступальнай аперацыі набіралі маладых байцоў".

Атрымаць такую пахоронку маці было балюча, ды, пэўна, яшчэ больш гора неслася вестка, што іх сын ці муж прапаў без вестак і невядома, дзе пахавана. Сёння родныя такіх салдат і афіцэраў могуць даведацца пра іх лёсы непасрэдна ў храмавай экспазіцыі. Супрацоўнікі папаўняюць базу дадзеных

са спісамі савецкіх салдат і афіцэраў, якія былі прызначаны з беларускіх ваенкаматаў і загінулі ў перыяд з 1941 па 1945 гады. Іх асноўную частку прадставіла Міністэрства абароны Беларусі: каля 24 тысячы прозвішчаў байцоў. Арыгіналы спісаў утрымліваюцца на мультымедыійных рэсурсах Расіі, у Абагульненым электронным банку дадзеных "Меморіал" і на сайце "Память народа".

Добраахвотнікі, якія імкнуцца расшукаць салдацкія медальёны на палях бітваў, спадзяюцца: з іх дапамогай удасца Устанавіць і прозвішчы салдат, якія прапалі без вестак. Пошукавікі атрада й клуба "Вікру" з Магілёўшчыны, напрыклад, перадалі "Музею Памяці" некалькі такіх знаходак. У тым ліку персанальных салдацкіх медальёнаў з папярочнымі ўкладышамі. Адзін з іх дапамог устанавіць імя Аркадзя Цімафеевіча Рацэніківа, 1925 года нараджэння, ураджэнца Расіі — з Омскай вобласці, Амуцінскага раёна, вёскі Савінава. Ён быў прызначаны ў армію ў сакавіку 1943-га. Прапаў без вестак у 1944-м, а дакладнай — загінуў пры фарсіраванні Дняпра пры вёсцы Буйнічы Магілёўскага раёна. Пошукавікі атрады "Вікру" выявілі медальён на месцы бою ў 1998 годзе. Аднасяльчане Аркадзя Рацэніківа накіравалі тэлеграм з удзячнасцю кіраўніку пошукавага атрада Мікалаю Барысенку. Парэшткі воіна былі перапахаваны ў брацкую магілу, якую даглядаюць навучэнцы Буйніцкай сярэдняй школы. Экспануецца таксама й медальён разведчыка Івана Васільевіча Ру-

бана, 1916 года нараджэння, ураджэнца вёскі Печаногі Ноўгарад-Северскага раёна Чарнігаўскай вобласці Украіны. Ён загінуў у 1941 годзе ля вёскі Сідаравічы Магілёўскай вобласці. На момант гібель быў бацькам траіх дзяцей. Пошукавікі "Вікру" знайшлі яго медальён у 2018 годзе.

Шэраг прадметаў падаравалі музею й святары храма. Настаець Храма-помніка праціаерэй Фёдар Поўны перадаў некалькі дзясяткаў каштоўных экспанатаў розных гістарычных перыядаў, якія склалі аснову музейнай калекцыі, а праціаерэй Мікалаі Сухановіч — самаробную партызанскую запальнічку часоў вайны, зробленую з кулямётнай гільзы. Калі яе рэстаўравалі, то выявілі дагэтуль нябачны воку надпіс "В. Т. Кулю. 1943 год". Экспанат выклікаў цікавасць у музейных супрацоўнікаў. Цяпер музейшчыкі хочучы даведацца: кім быў той чалавек. Ужо высветлена, што запальнічка — падарунак невядомому пакуль В. Т. Кулю ад камандзіра партызанскага атрада, які дысплаіраваўся ў 1943 годзе, мажліва, на тэрыторыі Асіповіцкага раёна.

Імёны абаронцаў, якім не была аддадзена належная пашана раней, прадаўжаюць устанавівацца па нашыя дні. Але многія беларусы і дагэтуль не ведаюць, дзе пахаваны іх родныя, што загінулі ў часе Вялікай Айчыннай. Таму й пачалі збіраць зямлю з месцаў баёў, размяшчаць яе ў капсулах у крышце Храма-помніка, што ў Мінску. Адной з самых значных у пільны падрыхтоўкі да святкавання 75-годдзя Перамогі летась

Каля манітора са спісамі загінулых беларускіх салдат

стала Міжнародная акцыя "На славу агульнай Перамогі!". Тысячы людзей далучыліся да яе ва ўсіх рэгіёнах Беларусі ды за яе межамі. Зямлю з палёў бітвы збіралі й накіроўвалі ў Беларусь жыхары Нарвегіі, Польшчы, Сербіі, Фінляндыі, Малдовы, Украіны, Латвіі, Румыніі, Венгрыі, Аўстрыі, Эстоніі, Расіі. Яна была дастаўлена з Цэнтральных могілак Вены (Аўстрыя), Мемарыяльных могілак Керэпешы ў Будапешце (Венгрыя), Трэптаў-парку і Мемарыяла загінулым савецкім воінам у Ціргартэне ў Берліне (Германія), Могілак маўзалея савецкіх воінаў у Варшаве (Польшча), Мемарыяльных могілак Славін у Браціславе (Славакія), Мемарыяла савецкім воінам на Альшанскіх могілак (Чэхія), Мемарыяльных Антакальнскіх могілак у Вільносе (Літва), Мемарыяльнага комплексу "Вызваліцелям Бялграда" (Сербія), з магіл савецкіх воінаў-вызваліцеляў у Кіркінэсе (Нарвегія)... Цяпер, каб пакланіцца магіле невядомага салдата, дастагкова прыйсці ў Храм-помнік, дзе ў крышце й захоўваюцца капсулы з зямлёй.

Экспазіцыя "Музей Памяці" — гэта лагічны працяг крышты. З усяго свету ў гэтыя месцы сцякаюцца звесткі пра ваенны падзеі перыяду XI—XXI стагоддзяў, у тым ліку і 1941-45 гадоў, устанавіваецца, колькі жыхароў Беларусі загінула на палях бітваў, удакладняюцца іх імёны. Навуковая канцэпцыя экспазіцыі была распрацавана ў 2018 годзе, праца над яе рэалізацыяй заняла каля трох гадоў. Амаль 500 артэфактаў і прадметаў музейнага значэння размясціліся на плошчы ў 300 квадратных метраў на ніжнім узроўні храма.

Збор матэрыялаў прадаўжаецца. Наперадзе ў спецыялістаў Храма-помніка вялікая праца па фарміраванні агульнага Зводнага спісу ўсіх вязняў лагера смерці "Трасцянец" і стварэнне ў наступным годзе Інфармацыйнага цэнтра экскурсійнага абслугоўвання з музейнай экспазіцыяй на тэрыторыі былога лагера. Яна, як вядома, знаходзіцца ў межах Заводскага раёна Мінска і Мінскага раёна.

Ганна Лагун

СУПЛЯМЕННІКІ

Ушанавалі памяць Мікалая Дрынеўскага

Мемарыяльная дошка ў гонар ураджэнца вёскі Тонеж (Лельчыцкі раён Гомельшчыны) адкрыта ў крымскай Еўпаторыі

Сонечна і ўрачыста было красавіцкім днём у курортнай частцы горада, калі там адкрывалі мемарыяльную дошку ў гонар Мікалая Дрынеўскага (25.04.1938 — 27.04.2018): прафесара, доктара медыцынскіх навук, першага кіраўніка НДІ дзіцячай курорталогіі ды фізіятэрапіі (з 1978 па 2003 год), ганаровага грамадзяніна Еўпаторыі. Усталівалі дошку на будынку згаданай установы (цяпер — НДІ дзіцячай курорталогіі, фізіялогіі ды медыцынскай рэабілітацыі), дзе ён доўгія гады

працаваў, не выпадкова менавіта ў 20-х чыслах. Сёлета — 83 гады ад часу яго нараджэння (25 красавіка) і 3 гады, які не стала нашага супляменніка (27 красавіка). Вяла ж імпрэзу вучанца Мікалая Дрынеўскага: доктар медыцынскіх навук, прафесар, дырэктар інстытута Таццяна Галубова. Цэла, са шчыраю ўдзячнасцю згадала яна патрыярха курорта. Менавіта з яго дабраславення Таццяна Фёдаруўна стала дырэктарам НДІ, сама цяпер зберагае традыцыі, жывую павязь пакаленняў.

Добры след у душы кожнага з нас пакінуў Мікалаі Паўлавіч. Розныя людзі ў часе ўрачыстасці дзяліліся ўспамінамі пра яго. Казалі: па складзе характару, талентах, асаблівых якасцях быў ён адметным. Удумліва, з душою падыходзіў да спраў і навуковых, і сямейных, і клопатаў дэпутацкіх — у складзе гарсавета. Дарэчы, ажно праз 10 скліканняў (1973—1992) выбіраўся дэпутатам Еўпатарыйскага гарсавета, у 2016-м стаў Ганаровым грамадзянінам горада Еўпаторыі. Жыў адкрыта, залучаю-

чы ў арбіту свайго насычнага жыцця аднадумцаў. Непасрэдна ўдзельнічаў 24 гады таму ў стварэнні беларускай суполкі "Сябры": яна працавала больш за 20 гадоў. А пасля яе перарэгістрацыі, з 2018-га, жыва ўдзельнічаў у жыцці Мясцовай беларускай нацыянальна-культурнай аўтаноміі "Крым — Беларусь" у Еўпаторыі.

Была ў пяці братоў Дрынеўскіх традыцыя: ездзіць на Вялікдзень і Радаўніцу на Палессе, у Тонеж, родную вёску. Пасля пазездка падсілкоўваўся наш сябар духам Бацькаўшчыны, вяртаўся да актыўнай дзейнасці, а працаваў шмат і ўпарта. Дзяліўся з беларусамі горада сваімі думкамі-ўражаннямі. Шмат разважалі мы аб простых рэчах, з якіх і складаецца жыццё, стасункі між людзьмі. Ён быў для нас узорам чалавека рэдкай душэўнай прыгажосці, які моцна, шчыра любіў Радзіму-Беларусь.

І калі знялі белую тканіну з мемарыяльнай дошкі, то прышлі ўсе, і было адчуванне: ён з намі, ён усё бачыць і чуе. Казалі добрыя словы ў памяць пра Мікалая Паўлавіча калегі, сябры, прадстаўнікі гарадміністрацыі, грамадскасці, сваякі. Я нагадала, што і Беларусь, якая ўзгадвала яго, выхавала, была спалучана з ім сотнямі непарыўных няцяў, памятае свайго сына. Казала пра тэкст "Палашук на

Так калегі віншавалі Мікалая Дрынеўскага з 80-годдзем

Еўпатарыйскім курорце", змешчаны ў газеце "Голас Радзімы" (04.05.2020). Прачытала верш нашага Песняра Янкі Купалы "Спадчына" — любімы твор Мікалая Паўлавіча.

Сябры суполак "Крым — Беларусь" і "Беларускі Крым" імя Еўфрасініі Полацкай 27 красавіка замовілі паніхіду ў мясцовым храме ў імя Свяціцеля Лукі Крымскага. Веў набажэнства настаець храма праціаерэй Уладзімір Бадах, які, як і святы (у свеце Вялікі Война-Ісцянек), мае беларускія родавыя карані.

Дзіна Шаўчэнка, кіраўніца суполак "Крым — Беларусь" і "Беларускі Крым" імя Еўфрасініі Полацкай

У час адкрыцця мемарыяльнай дошкі

Аляксандр Дарковіч: "Важна правільна выбіраць арыенціры"

З першым намеснікам старшыні савета Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі Беларусі ў Расіі гаворым пра тое, як адладзіць гарманічны дыялог пакаленняў, умацоўваць і развіваць беларускую дзяржаву, не паўтараць памылкі мінулага — каб зберагчы незалежнасць Беларусі

(Заканчэнне. Пачатак у №4 за 26 красавіка 2021 г.)

— Аляксандр Васілевіч, вы адзначылі, што сёння вельмі важная праца з моладдзю ў патрыятычным кірунку. А ці ёсць водгук маладых людзей на вашыя мерапрыемствы, прыкметы іх цікавасці да такой тэмы?

— Вядома ж, ёсць, і не толькі ў форме звычайных цыпер лайкаў. Мы актыўна, сістэмна займаемся патрыятычным выхаваннем моладзі. Ні нам, ні тым, хто прыйдзе пасля нас, нельга забываць гісторыю роднага краю і трэба, скажу як ёсць, мэтанакіравана выхоўваць патрыяты. Мы атрымалі ў спадчыну выдатныя гены — іх яшчэ называюць генамі пераможцаў — якія дапамаглі нашым бацькам, бабулям і дзядулям, прабуляем і прадэдама выйграць Вялікую Айчынную вайну. Нам ёсць на каго раўняцца, ёсць з каго "рабіць жыццё". Цяпер вядома, што з кожным годам рытм жыцця паскарэцца, і маладыя людзі пагружаны ў бягучыя клопаты, ім хочацца жыць "тут і цяпер". Ім ужо для асобнага росту недастаткова сустрэч і аповедаў пра нашу гісторыю, пра далёкую для іх вайну. Такія рэальнасць. Таму нам трэба ўлічваць гэта: ву-

хто займаецца гэтым прафесійна, і ёсць аматарства... Мы нацэлены на супрацу ў першую чаргу з педагогамі беларускіх кафедраў, рэжысёрамі з Універсітэта культуры. Каб годна была прадстаўлена культура наша ў Расіі — мы з імі гатовыя супрацоўнічаць. А таксама з тэатральнымі дзеячамі, пісьменнікамі... Каб не было кумаўства, як мы называем, а быў у гэтай важнай справе добры, прафесійны ўзровень.

— Вы пакуль арыентуецеся на мерапрыемствы ў рэжыме анлайн?

— Да гэтага, вы ж бачыце, змяшае нас "баявая абстаноўка". Але мы гатовыя і да масавых мерапрыемстваў. Ёсць нямаля і такіх праектаў. Падумваем аб правядзенні ў Расіі Дзеяў беларускай культуры пад сцягам ФНКА — у адным з рэгіёнаў, дзе ў нас моцныя, актыўныя арганізацыі. Сёлетня плануем пасяджэнне выязнага савета, і туды ж культурныя сілы падцягнем. У планах — запусціць, можа, і тэатральную трупку, і выставу правесці, і майстар-класы...

— Гэта ўсё сумесна з аддзяленнямі Пасольства Беларусі ў Расіі думаеце праводзіць?

Прадстаўнікі кіраўніцтва ФНКА Беларусі ў Расіі ў Мінску на сустрэчы з Упаўнаважаным па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў. Люты 2021 г.

чыцца дзейнічаць у новых умовах, ісці ў нагу з часам, прымаць новыя формы і метады працы. Прычым іх трэба пастаянна ўдасканальваць. Зносіны маладых людзей сёння ідуць у асноўным праз сацсеткі. Значыць, трэба актыўна карыстацца гэтым рэсурсам: ствараць мабільныя прыкладанні, гульні, звязаныя з гісторыяй, і гэтак далей. Другі момант. Мы павінны арыентавацца і на розум, і на пачуцці маладых людзей. Прычуваць іх пры тым да годных, высокіх узораў народнага мастацтва, напрыклад — а не проста дэкарацыі: "Любі Радзіму!". Для гэтага, дарэчы, вядома ФНКА Беларусі ў Расіі падпісала дагавор аб супрацоўніцтве з Наталіяй Карчэўскай, новым рэктарам Бельдзяржуніверсітэта культуры і мастацтваў. Мы знайшлі з Наталіяй Уладзіміраўнай у гэтым пытанні поўнае паразуменне: што культуру беларускую трэба за мяжой прадстаўляць на высокім узроўні. Бо ёсць тых,

— Камунікацыі, адміністрацыйны рэсурс Пасольства нам, вядома ж, у такой працы лішні не будучы. Але ў прынышце мы маем досвед самастойнага правядзення такіх мерапрыемстваў на высокім узроўні. Патлумачу. У студзені 2019-га ў Расіі быў зацверджаны "План рэалізацыі ў 2019-2021 гадах Стратэгіі дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі". Гэта цэлы комплекс мер, накіраваных, у прыватнасці, "на гарманізацыю сацыяльна-эканамічных умоў для эфектыўнай рэалізацыі дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі", садзеянне этнакультурнаму развіццю народаў Расіі". У адпаведнасці з дакументам цяпер Федэральным агенствам па справах нацыянальнасцяў выдзяляюцца сродкі ФНКА — і не толькі нашай — для рэалізацыі статутнай дзейнасці пад завульня праекты. І сістэма прэзідэнцкіх грантаў у нас ёсць, але гэта — як рэзервовы варыянт. Мы сфарміравалі ўжо дзве заяўкі: адна — з рэалізацыяй

у Крыме, другая — у Томску. Магчыма, з Крымам справімся сваімі сіламі, а ў Томску праект рэалізуем з калектывамі з Беларусі. Дарэчы, напрацоўкі добрыя ў нас ёсць. Скажам, на Купалле-2019 у нас быў народны ансамбль народнай песні "Вязанка": прыязджаў з вёскі Вяззе Асіповіцкага раёна Маглёўшчыны. Проста супер выступілі! Аўтэнтычна, душэўна, прыгожа. І "Святкі", калектыў з Мінска, тады прыязджаў — пра яго я ўжо згадаў. З раніцы да ночы было ў нас Купалле. (На старонцы "Вязанка" ў Фэйсбуку ёсць фотаздымкі, запіс: "3 ліпеня 2019 г. Яшчэ трохі беларускага Купалля ў Маскве. Дзе б мы ні былі — ці то ў Вільнюсе, ці то ў Маскве — а беларуская традыцыйныя танцы заўсёды запальваюць людзей, выклікаюць усмешкі, радасць. Майстар-клас па танцах мы праводзім з задавальненнем!!! Іrina Zавavskaaya". — Рэд.)

— Ці ёсць зваротная сувязь ад маладых людзей, на якіх у працы вы арыентуецеся?

— Не буду казаць за ўсю арганізацыю — выкажу асабістае меркаванне. Шмат цыпер гаворыць аб працы з моладдзю, яе патрыятычным выхаванні. Але ж ці ідзець у нагу з часам? Што можам прапанаваць маладым людзям цікавае? Згадаваў, да нас у школу ў 70-я паклікалі ўдзельніка Грамадзянскай вайны, які ваяваў у канцы Будаўскага. На той час такая форма вяхаўчай работы была звычайнай. Хоп, самі разумеце, ні пафатэграфавалі, ні лайкі сабраць было тады немагчыма. Цяпер многія грамадскія інстытуты займаюцца выхаваннем. Пачынаючы з сямі. Сацыялізацыя чалавека праходзіць праз дзіцячы сад, школу, ВНУ ці прадпрыемства, войска. Плюс розныя грамадскія арганізацыі. Вынік? Мы бачым... Хоць нічога трагічнага і няма ў тым, што маладыя людзі па-рознаму шукаюць сваё месца ў жыцці. Нават у падзех мінулага года ў Беларусі трагедыі не былі. Рубікон, пагадзіцеся, не быў прайздзены. На пачасце, не ўспыхнула грамадзянская вайна — вобразна кажучы, з тачанкамі-кулямётамі. Мы ведаем з гісторыі: тады беляя наступалі на чырвоныя і наадварот, забівалі-расстрэльвалі адзін аднаго. Канфлікты ж у 2020-м былі, што хаваць. Але без масавых радыкальных формаў. І ўсё ж высновы мы зробіць павінны. Адна з іх: формы і метады работы з моладдзю і ў Беларусі, і ў Расіі, і ў іншых месцах на постсавецкай прасторы павінны пастаянна ўдасканальвацца. Не варта спыняцца. Дзяржмашыны не павінны зацягваць на гадзі раённыя, якія датычацца моладзі, а значыць — напай з вамі вельмі блізкай будучыні. Моладзі патрэбна, кажучы яе слэнгам, дзвіжуха, патрэбна самарэалізацыя. А як гэта прапанаваць, у якіх формах? Канцэрты? Не ўсё пойдучы. Кнігі? Нямногія маладыя людзі чытаюць іх — прынамсі, у друкаваным выглядзе. Выйшаў чалавек са школы, адкрыў смартфон — і жыве далей

Анатоль Ярмоленка ды ансамбль "Вязанка" — творчыя партнёры ФНКА Беларусі ў Расіі

у гэтай інфармацыйна-эмацыйнай прасторы.

— І яшчэ рознымі камп'ютарнымі гульнямі цыпер школьнікі захапляюцца...

— А што мы, хто нібыта клапоціцца пра ваенна-патрыятычнае, маральна-этычнае, інтэрнацыянальнае выхаванне нашых дзяцей, унукаў, прапанаваць ў такую тэму з камп'ютарных гульняў? А гэта ж магчыма! Праз гульні можна рэалізаваць прыпынкі забойчыячы — адукоўваць. Займальна распавядаць пра нашу ваенную гісторыю. У мяне на гэты конт ёсць шэраг ідэй — хто зацікавіцца, магу падзяліцца. Праз гульні можна кратыўна прыадкрываць факты з гісторыі, распавядаць пра культуру, традыцыі розных народаў. І гэта нядрэага, у прынышце, каштуе: у раёне 2 мільёнаў расійскіх рублёў. Для дзяржавы — зусім невялікі грошы. Гэта я да чаго? Калі цыпер моладзь уся ў інтэрнэце — то менавіта там з ёй і трэба размаўляць. На яе мове. Каб там была і гульня, і стаборнасць, і пазнавальная інфармацыя, ну і сведомасць маладых людзей да важных для грамадства пытанняў спаквалі трэба там паварочваць.

— Адзін з нашых аўтараў з Санкт-Пецярбурга прапанаваў цікавую ідэю: высадзіць Зялёны пояс партызанскай славы ў месцах, дзе праходзілі жорсткія баі партызан з нямецкімі часткамі, якія замыкалі калыно блакдады вакол Полацка-Лепельскай партызанскай зоны. Дарэчы, ва Ушачах у памяць пра тых падзеі створаны мемарыял "Прыары".

Палкоўнік запасу, урадзнец вёскі Матэрына Ушацкага раёна Васіль Шалак прапанаваў пашырыць мемарыял, сіламі моладзі прызьвіўнага ўзросту, непасрэдна прызьвіўнага рэалізаваць праект. Прызваючы, скажам, хлопца ў войска — і ён дрэва ў памяць аб такой важнай падзеі саджае... Альбо па прыходзе з войска — таксама варыянт! Мы пра задуму пісалі: "Ратасць і боль "Прыары"» (ГР, 20.05.2019). На жаль, падтрымкі ў Беларусі Васіль Іванавіч не знаходзіць. А ў Расіі, як вядома, рэалізаваў ж у 60-я гады знаваў праект: на ініцыятыўе паэта Міхаіла Дудзіна стварылі Зялё-

ны пояс славы Ленінграда. Ён уключае каля 50 аб'ектаў, пояс — гэта амаль 200 кіламетраў дарог на месцах абароны блакдаднага горада. Мабыць, ведучы пра тое, беларус-афіцэр з Піцера і задумаў на малой радзіме Зялёны пояс. У ім закладзена як патрыятычная ідэя абароны Айчыны, так і экалагічная: абароны Маці-Зямлі. Бо не сакрэт, што найлепшым чынам ад глабальнага нацяплення, змянення клімату абараняюць планету менавіта дрэвы, зялёныя насаджэнні.

— Задума цікавая, можна будзе да яе прыпледзіцца, і актыўна беларускія дзяцтары да гэтага падключыць. Скажам, у наступным годзе па вянец класіфіцы Зялёны пояс... Але, вы ж разумеце, немінуца ўзнікне шэраг тэхнічных пытанняў — у прыватнасці, з адвядзеннем зямель, фінансаваннем праекта.

— Дзякуй за разуменне, Аляксандр Васілевіч! Калі складзецца — мы гатовыя выступіць інфармацыйна пры рэалізацыі праекта. А вы самі адчуваеце духоўныя повязі з Палесцем, з Давыд-Гарадкам, дзе нарадзіліся? Падтрымліваеце кантакты з малой радзімай?

— Апошні раз быў там летась: калі ў Давыд-Гарадку святкавалі Каляды, праводзілі ў чарговы раз абрад "Конікі".

— У нас выйшаў тэкст "З Падмаскоўя — у «Конікі»" (ГР, 17.02.2020), прычым аўтар, хараграф Мікола Котаў, напісаў, што ў абразе паўдзельнічалі госці з Падмаскоўя, Гельмінас Тарандэ...

— Лепш за ўсё "Конікі" на свае вочы ўбачыць. А яшчэ лепш — у тым абразе паўдзельнічаць. І я рады, што нам тое ўдалося. Едуць людзі, як той казаў, станоўчыя эмоцыі атрымачы. Мы для таго аўтобус арандавалі, з намі прыязджалі прафесійныя артысты, абрадавыя калектывы, якія ўдзельнічаюць у фестываліх па ўсёй Еўропе. Сам антураж, дух вясялага народнага карнавалу ўравае, прынямае людзей з розных краін, а гасцінасць і шчодрасць гарадчухы, якія больш за 100 гадоў зберагаюць тую традыцыю, самі рытуюцца

й праводзяць свята, па водгуках усіх гасцей робяць яго сапраўды ўнікальным. А ёсць і "Дажынкі", і "Мотальскія прысмакі" ды іншыя імпрэзы, якія паказваюць шырокую душу беларускаю. Мы ж хацелі пайсці далей і ў гонар 920-годдзя горада зрабіць новы фест: Дзень лодак, або Лодкавы фест. Але пакуль не склалася — з-за сітуацыі з каранавірусам. Правядзем у будучыні. Усё для таго ўжо зараджана. Вы ж ведаеце: на гербе Давыд-Гарадка ёсць вывяі ракі і залатога судна. Гельмінаса Таранду гэта, як убачылі, вельмі ўраза. І ўзнікла цікавая ідэя. Усё ідзе да таго, каб праводзіць Лодкавы фест у два дні — разам з Днём горада. Задумалі зрабіць гістарычную рэканструкцыю — ужывых гарадскіх дэкарацыяў, пры Замкавай гары, прысвечаную заснаванню горада князем Давыдам. Спонсараў мы знайшлі, многія адгукнуліся: беларускія міністэрствы культуры, спорту і турызму, федэрацыя веславання на байдарках і каное, шэраг арганізацый спартыўных, рэканструктары з Расіі.

У вас асабіста больш цёпльыя пачуцці выклікае Давыд-Гарадок ці Брэст?

— Абодва месцы па-свойму дарагія для мяне. У Давыд-Гарадку, як вы ведаеце, нарадзіўся: на вуліцы Талстога, 52, і дом той стаіць, я пражыў там шэсць гадоў. У памяці засталіся яркія ўспаміны пра ўнікальны старажытны горад. Суседка там, дарэчы, што жыла насупраць, неяк мяне пазнала: "Ой, Саша...". А з шасці гадоў не бачыла! У Брэсце я заканчваў школу, бацькі там жывуць. За кошт сваіх сувязяў магу я сабе дазволіць пасільна дапамагаць у рэалізацыі культурных праектаў, якія спрыяюць умацаванню расійска-беларускага братэрства. Я ўвогуле вельмі люблю Палессе: там адчуваеш усю шырыню і глыбіню Беларусі. Там дзівосная прырода, мноства ўсяякіх птушак: дзікіх гусей, буслоў... Запаведны край. А недалёка — і знамяціцца Альманскія балоты, на якіх у савецкі час дзейнічаў Мерлінскі палігон. Думаю, там ёсць месцы, дзе, як кажуць, нага чалавека не ступала. Зайці, алені, казулі, кабань... Нейк сваяк мой убачыў больш за 120 зайцоў ў адным месцы! Я падумаў спачатку — прыкол, а ён сфоткаў і даслаў. У яго сад вялікі, поле, і ён з восені нешта не прыбраў: капунныя храпкі, ці што, заставаліся на полі. Раніцай выходзіць — усё поле ў зайцах! Гэта на Століншчыне, у вёсцы Беражное.

Такім звычкім народ на фотасяфары забавіваец. Толькі капусту высаджвай...

— Такія месцы, як Давыд-Гарадок і вакол іх, унікальныя і людзкія. Там здаўна ўсе вельмі працавітыя, у аснове іх жыцця — праца на зямлі. А яна там урадлівая, і ўмеюць палешуці рукі да яе прыкладзі. Шмат чаго вырошчваюць і прадаюць. За савецкім часам кветкі, насенне прадавалі па ўсім Саюзе. Цяпліцы ставілі. Тэхналогіі адпрацавалі: агуркі вырошчваюць (успоміні Альшань...) і экспартуюць, шмат чаго яшчэ. Прычым па частцы эканомікі там вялікі пераменаў, мне здаецца, не прадбачыцца. Чыгункі няма — а без яе складана развіваць прамысловую вытворчасць. А можна развіваць турызм. І яшчэ адзін фест — для сезоннай раўнавагі — Давыд-Гарадку прыйдзецца вельмі дарэчы. Але яго за год на ногі не паставіш.

І "Конікі" трэба на міжнародны ўзровень выводзіць. Паследзтва на яго аматары жывых народных традыцый. А Улетку — Лодкавы фест. У захаднеўрапейскіх краінах ёсць гарадкі, якія за кошт фест-праектаў і развіваюцца.

Як у ФНКА Беларусы Расіі ставяцца да падзей 2020 года ў Беларусі?

— Ёсць розныя меркаванні, погляды. І таму, каб не сыходзіць з разліку, мы цалкам выключылі з нашага парадку дня палітыку. І другое: вырашылі больш актыўна ўдзельнічаць у розных культурных імпрэзах. Запрашаць беларускія калектывы ў Расію і наадварот. Думаю, важна і беларусам, і расіянам у гэты няпросты час адчуваць, што мы побач, што мы бліжэй людзі, прадаўжаць культурны дыялог. Што да мяне асабіста, то перажываў я за тое, што адбываецца ў Беларусі. Але давайце назавем гэта цяжкасцямі росту маладой беларускай дзяржавы. Для гісторыі ж 30 гадоў — тэрмін невялікі: 27 ліпеня 1990 года Вярхоўным Саветам БССР была прынята Дэкларацыя "Аб дзяржаўным суверэнітэце Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі". А ў Расіі ўжо больш чым тысячагадовая гісторыя. Або возьмем Персію, Грэцыю, Італію... Нават ЗША ўжо 200 гадоў. У вас жа толькі пачатак становлення дзяржаўнасці.

— Давайце ўдакладнім, Аляксандр Васілевіч: гэта калі казаць пра новую беларускую дзяржаўнасць. Але была і "старая", ранейшая. Вы, пэўна ж, у курсе, што выйшла 5-томная "Гісторыя беларускай дзяржаўнасці". У першым томе нашы навукоўцы пастараліся раскрыць вытокі, асабліва і яе развіццё ад старажытнасці да канца XVIII стагоддзя. Раздзелі, ахарактарызаваў яе такія формы, як Палацкая княства (зямля), Тураўскае княства, Кіеўская Русь, Вялікае Княства Літоўскае, Рэч Паспалітая. Гэта ўсё — таксама наша гісторыя! У часе прэзентацыі першага тома, на пачатку 2019-га, акадэмік-сакратар Аляксандра Васілевіча Людміла Дзёміна з калектывам Навігацкай школы. Першая справа — яе ўнучка Марыя

Знішчалі, забаранялі, навукавыя ўстановы зачынялі, зшалонамі людзям у Сібір везлі ці ў Германію...

— Так, мы гэта цяпер ведаем і памятаем. І падтрымліваем сувязі з вёскамі ў Сібіры, Забайкаліі, у якіх жывуць беларусы. Іх шмат. Самае дзіўнае, што нашы супляменнікі там збераглі і сваю мову, сваю культуру. Гэта нашчадкі перасяленцаў-самоходаў, якія на рубяжы XVIII-XIX стагоддзяў кампактна сяліліся на далёкіх прасторах Расіі. Большасць з іх пра-старажынную Бацькаўшчыну ведаюць па аповедах, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне і не раз у ёй ні былі. Што да цяжкіх часоў, то я думаю, складзецца ўсё ўдала, калі ўсе гэтыя этапы, "узроўні" росту будучы пройдзены разумна і правільна, калі пры падтрымцы братаў з Расіі Беларусь знойдзе сваё месца ў складанай сусветнай абстаноўцы.

На што, на ваш погляд, варта звяртаць асабліва ўвагу на гэтым шляху?

— Ну вы ж ведаеце, што самыя важныя, стратэгічныя рэсурсы ў Беларусі — гэта людзі. Таму цяпер вельмі добра, якую сістэму адукацыі. І важна яшчэ, каб адукаваныя маладыя людзі заставаліся людзьмі, якія не страцілі свае нацыянальныя рысы характару ў барацьбе за месца пад сонцам. А барацьба, паўтаруся, жорсткая. Кажуць жа і пра інфармацыйную, пра гібрыдную войны. Вельмі важна, каб чалавек умеў у такіх умовах заставацца чалавекам. Пры-адкрыно сакрэт. Самая галоўная праца, якую праводзіла ФНКА Беларусі ў Расіі — праць розніцаў, знаёмых, сяброў — зрабіць усё, каб не дапусціць у Беларусі фізічнага гвалту. Прычым я лічу: маленькі

свой унёсак у гэтую справу мы такі зрабілі. Не ўсё пакуль можна расказаць, але паведае: праца ішла месцамі. Цяпер ці то прагматычны дзеянні завершаны, ці то адкладзеныя да пэўнага часу — я не ведаю. Але нашу пазіцыю ў гэтай барацьбе мы агучылі, правілі.

Была інфармацыя ў СМІ, што і беларусы Масквы прыходзілі да беларускага Пасольства, прычым з рознымі думкамі.

— Не ўспрымайце блізка да сэрца тое, што хтосьці прыйшоў туды і там пастаяў. Па-першае, беларусы ў Маскве паводле далейшых апазіцыянаў перапісу больш за 35 тысяч чалавек. З іх каля Пасольства было, мяркуючы па фатаграфіях, не больш за 10 чалавек. Нека-торыя з іх ніякага дачынення да Беларусі ў нас няма, яны перы-ядычна ўдзельнічаюць у розных акцыях і каля іншых пасольстваў. У Санкт-Пецярбурзе, да прыкладу, жыве каля чатырох з паловай тысяч беларусаў — а прыйшлі да аддзялення Пасольства чалавек 5. Ну і што? Якую небяспеку яны нясуць для Беларусі? Аніякай. Як па мне, то калі хто-небудзь хоча ўплываць на тую працэсу, што адбываецца ў Беларусі, то ён тут і павінен жыць, мець падтрымку народа. Схавацца на тэрыторыі якой іншай дзяржавы і ваяваць за свае ідэалы? Гэта мне, як чалавеку ваеннаму, не зусім зразумела. І не зусім этычна, скажам так. Памятаеце сюжэт з фільма пра Чаюпа — з бульбай? Мабыць, тыя, хто сёння з-за бутра спрабуюць кіраваць прагматычнымі настроямі ў Беларусі, рухаць адтуль беларусамі — як бульбай... — урокі Васіля Іванавіча дрэнна засвоілі. А яшчэ паглядзіце фільм "Вяселле ў Малаўшчы" са зрушэннем тых кінашчынаў вобразаў на сучасную Беларусь — таксама ж атрымаецца цікавы досвед. Бо класіка — яна заўсёды сучасная.

Аляксандр Васілевіч, якой вам бачыцца беларуская-расійская дачыненні ў будучыні?

— Дружалюбнымі, брацкім, душэўным. Як чалавек з беларускімі родавымі каранямі, які жыве ў Расіі, я зусім не хачу, каб паміж нашымі дзяржавамі, а тым больш народамі былі межы. Калі ж праект Саюзнай дзяржавы атрымае другое дыханне, калі будзе паведа да суверэнітэту кожнай дзяржавы, то штучна збудоваць такія межы нікому не ўдацца.

Ёсць яшчэ такія выразы: ідзі кіруючы светам.

— Так і ёсць. Вядома ж, не за адзін дзень штосці важнае робіцца. Але трэба разумець: прымаючы тую ці іншую ідэю развіцця, мы закладаем рытм руху, кірунак развіцця грамадства, народа, дзяржавы. Трэба глыбока пралічваць і думаць: да чаго гэта прывядзе. Вы ж ведаеце: у Беларусі ды Расіі трохі цяпер адраўняваюцца пазіцыі да эканомікі, да прыватнай уласнасці. У вас яшчэ шмат буйных вытворчасцяў знаходзяцца па ўласнасці дзяржавы. На іх ускладзецца вялікая нагрузка па забеспячэнні сацыяльнай сферы. Паверце, не хацелася б, каб мая Беларусь прайшла выбараванне Бабруйскай тэрапіі, якую прайсці без страг практычна немагчыма. Мне хочацца, каб мая Бацькаўшчына зберагла свой вялікі патэнцыял, і правільна выбірае арыенціры ў сваім руху ў будучыню.

Іван Ждановіч

На святочнай сцэне выступае "Купалінка"

Людміла Дзёміна з калектывам Навігацкай школы. Першая справа — яе ўнучка Марыя

Патрыятызм у спадчыну

У Тальяці ў гонар дня Перамогі прайшоў урачысты марш — з удзелам і юных сяброў суполкі "Нёман"

Святочныя мерапрыемствы ў горадзе адкрыліся ўрачыстым маршам у Цэнтральным раёне. Перад тымі, хто сабраўся на плошчы Свабоды, а сярэд іх і ветэраны, прайшлі воінскія падраздзяленні Тальяцінскага гарнізона, пажарнай аховы, кіналігінскіх падраздзяленняў УУС па горадзе Тальяці, парадныя разлікі Ваеннага вучэбнага цэнтру Тальяцінскага дзяржуніверсітэта. Паўдзельнічалі ў маршы і курсанты Дзіцячага марскога цэнтру імя Героя Савецкага Саюза Яўгена Ніканава ды ўдзельнікі Усерасійскага дзіцячо-юнацкага ваенна-патрыятычнага грамадскага руху ЮНАРМІЯ.

Асабліва хвалоючым быў святочны дзень для кіруючы Беларусі суполкі "Нёман" Людмілы Дзёмінай, якая актыўна далучае да беларускіх спраў і сына Сяргея, і ўнукаў, і нават нявестку. Памяць пра ваіну для Людмілы Іванаўны — свяшчэнная. Дзед яе, Іван Салановіч, быў прызваны ў рады Чырвонай арміі з Бабруйска на другі дзень ваіны — і адтуль не вярнуўся. А бабуля Каця перажыла навалу ў Беларусі, акупаванай нашымі. Рада Людміла Іванаўна, што ва ўрачыстым маршы паўдзельнічалі сёлета абодва яе ўнукі. Вітал Шылкін раней спяваў у ансамблі "Купалінка", цяпер ён — курсант 3 курса Ваеннага вучэбнага цэнтру Тальяцінскага дзяржуніверсітэта. І глядзяча праграм "Купалінкі" Марыя Шылкіна была "на маршы". Як казят Навігацкай школы, якую з ахвотай наведвае. "Марыя ад Віталія імкнецца не адставаць, — напісала ў рэдакцыю Людміла Дзёміна. — Калі курсанты праходзілі маршам, было так прыгожа, кранальна! Слёзы ў мяне самі ліліся з вачэй".

У Дзень Перамогі ў Тальяці на розных творчых пляцоўках прайшлі канцэртныя выступленні калектываў КЦ "Автотарод" і горада ва ўсёх трох раёнах. Жыхары, госці горада цэпла прымалі і выступленні народнага ансамбля беларускай песні "Купалінка", якім кіруе Людміла Дзёміна.

Іван Іванаў

Ваколіцы Рудзенска: Шалягі, Цітва, Варонічы...

Літаратурна-краязнаўчы маршрут вандроўкі да мясцін, звязаных з лёсамі пісьменнікаў, паспрабуем выбудаваць непадалёку ад Мінска. У ваколіцах гарпасёлка Рудзенск, куды найлепей дабірацца на электрацягніку.

І вось першы адрас. Вёска Шалягі ўваходзіць ва Узлянскі сельсавет. Паводле перапісу 1897 года вёска — у Цітвінскай воласці, 146 жыхароў. Працаваў там хлебазапасны магазін. З Шалягоў родам паэт Рыгор Папараць, да біяграфіі якога не часта звяртаюцца гісторыкі літаратуры, няма пра яго ні радка і ў шасцітомным біябібліяграфічным слоўніку "Беларускія пісьменнікі". Таму ў Шалягах — аглядзімса. Згадаем, што ў перадавальных гады Рыгор Папараць даволі актыўна друкаваўся ў газетах "Савецкая Беларусь", "Беларуская вёска", "Чырвоная змена", часопісах "Узвышша", "Польмы рэвалюцыі", "Беларусь калгасная". Малады паэт уваходзіў у літабяднанне "Маладняк", затым — у Беларускае асацыяцыю пралетарскіх пісьменнікаў. Асобнай кніжкай свае творы пры жыцці так і не выдаў. Гэтыя ды іншыя акалічнасці біяграфіі паэта Рыгора Папараці сталі вядомыя з сціплай кніжкі вершаў "Даруйце мне", якая ўбачыла свет у Марцінай Горцы, у серыі "Паэты Пухавіччыны". Сродкі на выданне выдаваў Пухавіцкі райвыканкам. Укладальнік выдання і аўтар прадмовы — дырэктар Пухавіцкага раённага краязнаўчага музея Аляксандр Прановіч.

Рыгор Папараць

Сярод іншых твораў кнігі ўражае, асабліва краане сэрца верш "Даруйце мне": "Даруйце мне.../ Выгнанніку даруйце,/ Мае пахільны бязрозы і стагі/ Па мне ў самоце, сцежкі./ Не сумуйце./ Мне паклікалі чужыя берагі". І вось як рухаецца думка творцы ў апошняй страфе: "Даруйце мне.../ Выгнанніку даруйце!./ Я падаю сапраўднасцю ля ног/ Я вас прашую/ Мне вышэй заўважце/ У блакіт — бязрозы перапахло!" Напісаны радкі ў Ленінградзе ў 1927-м. Рыгор Папараць (сапраўднае прозвішча — Сапун) у 1921 годзе стаў слухачом рабфака пры Белдзяржуніверсітэце, пасля паступіў на яго ж медфакультэт. З часам юнак паехаў вучыцца ў Ленінградскі ўніверсітэт. (Чаму паехаў? Пэўна, не дарма ў вершы паэт называе сябе выгнаннікам... — Рэд.)

Ташыяна Кекелева ў артыкуле "У справе жыццё людзі бачаць" піша: "У 1925 г. Рыгор Сапун паступіў на першы курс факультэ-

та мовы і матэрыяльнай культуры Ленінградскага дзяржуніверсітэта. У 1930 г. факультэт рэарганізаваны ў Інстытут гісторыі, філасофіі ды лінгвістыкі (ЛИФЛИ). Разам з ім, але на розных курсах займаліся ды беларусы — паэт Язэп Пушча і будучы літаратуразнаўца Янка Шахраўскі. На ленінградскі перыяд жыцця прыпаў росквіт літаратурнай творчасці Рыгора Папараці. У 1926 г. ён стварыў Ленінградскую філію "Маладняка" з сямі чалавек і даслаў пра гэта ліст у ЦБ "Маладняка" ў Мінск (машынапіс захоўваецца ў БДАМЛІМ у фондзе літабяднання "Маладняк"). Пазней стаў членам Беларускай секцыі Ленінградскай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў, у працы якой браў актыўны ўдзел: уклаў і выдаў альманах "Цапліна ў падмурак" (сярод іншых твораў там надрукаваны апаваданне Р. Папараці "Грымасы" і вершы), як дэлегат удзельнічаў у III абласной канферэнцыі Ленінградскай асацыяцыі пралетарскіх пісьменнікаў (15-21 мая 1930 г.) і г.д. (Роднае слова, 2002, №11).

4 лютага 1931 года самагубствам скончыў жыццё прэзідэнт Акадэміі навук Беларусі Усевалад Ігнатюк. Пад уражаннем страты малады паэт напісаў верш, даў прачытаць і перапісаць сябрам. Праз некаторы час Рыгора выклічалі ў ўніверсітэт за "крамольныя стыхіі, порочаючы партыю і савецкае правіцельства". А ўвесну 1937-га паэта арыштавалі, ён прабыў у турме 6 месяцаў. Выпусцілі з фармулёўкай: "Выслаў з Ленінграда і забараніць займацца літаратурнай дзейнасцю". Вярнуўся на радзіму. Настаўнічаў. Памерла першая жонка — балерына Элеанора. У 1940 годзе ажаніўся з Любоўю Арловай. У ліпені 1940-га перавёўся на працу ў Дудзіцкую сярэднюю школу Пухавіцкага раёна.

На самым пачатку вайны ў сямі паэта нарадзілася дачка Кансуэла. Прыйшлі ліхія часіны акупацыі... У час вайны партызаніў, змагаўся з ворагам у складзе партызанскай брыгады "Беларусь". Пасля быў на фронце. Пад Кёнігсбергам цяжка паранены. Вярнуўся дахаты. З 1945 па 1948 год быў дырэктарам і настаўнікам рускай мовы і літаратуры Дудзіцкай школы. У красавіку 1948-га паэта не стала. Такая вось кароткая біяграфія ў апантанкага, любімага ў літаратуру чалавека. Архіў паэта, перададзены жонкай Любоўю Арловай, зберагаецца ў Пухавіцкім раённым краязнаўчым музеі.

Як мне падаецца, у асобе Рыгора Папараці аичынная літаратура страціла тонкага лірыка, чыё вершы, несумненна, былі б упрыгожаннем беларускага пісьменства. Некаторыя з іх пададзены ў згаданым вышэй нумары часопіса "Роднае слова".

Шалягі — радзіма крытыка, літаратуразнаўца Алеся

Макарэвіча (нарадзіўся 30 жніўня 1918 года). У 1939-м закончыў літаратурна-лінгвістычны факультэт Мінскага педінстытута. Настаўнічаў у Хойніцкай сярэдняй школе на Гомельшчыне, і ў той жа год у лістападзе прызваны ў Чырвоную Армію. У час вайны у баі пад Ельняй быў цяжка паранены, трапіў у канцлагер. Вызвалены ў сакавіку 1945-га, да снежня знаходзіўся ў дзю-

Уладзімір Хадка

чай арміі. З 1946-га настаўнічаў на Пухавіччыне, у Талькаўскай СШ. У 1947-49 гадах — аспірант кафедры беларускай літаратуры Мінскага педінстытута імя М. Горкага. Наступныя гады жыцця Алеся Антонавіча звязаны з Магілёвам, дзе ў педінстытуце ён быў дацэнтам, загадваў кафедрай, займаў пасаду дэкана філфака. Кандыдат філалагічных навук. У 1960-м прыняты ў Саюз пісьменнікаў. На творчым рахунку Алеся Макарэвіча — кнігі "Сатыра Кандрата Крапівы" (1962), "Кароткі літаратуразнаўчы слоўнік" (1963, 2-е выданне 1969), "Ад песень і дум народных" (1965), "Фальклорныя матывы ў драматургіі Янкі Купалы" (1969). Памёр 30 снежня 1967 года.

...Давайце завітаем і ў Цітву, якая раней была цэнтрам воласці Ігуменскага павета. У Цітвінскую школу хадзіў і Міхась Чарот — Міхась Кудзелька. З Цітвы родам паэт Уладзімір Хадка (нарадзіўся 3 студзеня 1905 года). З маленства быў парабкам. У 1923-м закончыў агульнаадукацыйныя курсы ў Мінску. Працаваў настаўнікам па чатковым класе ў вёсцы Асака, потым — сакратаром Дудзіцкага сельсавета.

Сяргей Грахоўскі, адзін, калі так можна сказаць, з доўгажыхароў беларускай літаратуры, пакінуў цікавыя ўспаміны пра Уладзіміра Хадку — "Другому сэрцу перадам": "Сапраўдны паэт у пэўнай ступені — прарок, закліканы "глаголом жечь сердца людей", ісіці хоць на адзін крок наперадзе падзей. Не рэгістраваць, а прадбачыць важнае ў жыцці, быць разведчыкам і вешчуном наступнага, а часам і ўласнага лёсу. Праз напаставанне гадоў такім паэтам бачыцца мне Уладзімір Хадка. Шкада, што яго амаль не даследаваная творчасць не стала здабыткам масавага чытача, не дайшла да аматараў паэтычнага слова. Можна

замянае тое, што з пэўнага часу ўсталявалася ўяўленне, нібыта ўся маладнякоўская і белапаўская паэзія — "бурапенная" самадзейнасць, далёкая ад дасканаласці, глыбіні думкі і паучыцця. Ёсць у той жа год у лістападзе прызваны ў Чырвоную Армію. У час вайны у баі пад Ельняй быў цяжка паранены, трапіў у канцлагер. Вызвалены ў сакавіку 1945-га, да снежня знаходзіўся ў дзю-

замінае тое, што з пэўнага часу ўсталявалася ўяўленне, нібыта ўся маладнякоўская і белапаўская паэзія — "бурапенная" самадзейнасць, далёкая ад дасканаласці, глыбіні думкі і паучыцця. Ёсць у той жа год у лістападзе прызваны ў Чырвоную Армію. У час вайны у баі пад Ельняй быў цяжка паранены, трапіў у канцлагер. Вызвалены ў сакавіку 1945-га, да снежня знаходзіўся ў дзю-

замінае тое, што з пэўнага часу ўсталявалася ўяўленне, нібыта ўся маладнякоўская і белапаўская паэзія — "бурапенная" самадзейнасць, далёкая ад дасканаласці, глыбіні думкі і паучыцця. Ёсць у той жа год у лістападзе прызваны ў Чырвоную Армію. У час вайны у баі пад Ельняй быў цяжка паранены, трапіў у канцлагер. Вызвалены ў сакавіку 1945-га, да снежня знаходзіўся ў дзю-

замінае тое, што з пэўнага часу ўсталявалася ўяўленне, нібыта ўся маладнякоўская і белапаўская паэзія — "бурапенная" самадзейнасць, далёкая ад дасканаласці, глыбіні думкі і паучыцця. Ёсць у той жа год у лістападзе прызваны ў Чырвоную Армію. У час вайны у баі пад Ельняй быў цяжка паранены, трапіў у канцлагер. Вызвалены ў сакавіку 1945-га, да снежня знаходзіўся ў дзю-

поўны веры ў будучыню беларускай савецкай паэзіі, сёння чытаюцца Хадкавы радкі: "Зліта на сухазем'е лістам —/ Уладар начэй і дзён ўладар/ Вятры па горле галасістым/ Прагоняць вір крыві і хмар/ Тады сваіх здабыткаў кайстру/ Што не дабраў, што стойваў сам/ Я перадам другому майстру/ Другому сэрцу перадам." (Там жа, с. 145-146).

Відаць, самую падрабязную біяграфію, цэлую кнігу ў кнізе, пакінуў пра Уладзіміра Хадку вядомы дзіцячы паэт, мемуарыст Станіслаў Пятровіч Шушкевіч (1908 — 1991). У кнізе "Вяртанне ў малодсць" (Мінск, 1968) ёсць раздзел "Уладзімір Хадка". Пісьменнік падрабязна расказвае пра тое, як пазнаёміліся бацькі паэта — швачка Зося (родам з мястэчка Зембін) і Марцін-кавалерыст (служаву аднаму з мінскіх паноў, таму ж, што і швачка Зося). Паханіўшыся, маладыя людзі перабраліся ў Цітву, родную вёску Марціна. Там і нарадзіўся Уладзімір. Сабраўшы багату фактуру, Станіслаў Шушкевіч узаўважэ многія дэталі з маленства, юнацых гадоў паэта. Падае шмат цікавага, пра што ў гісторыі літаратуры ў дачыненні да нашага земляка не згадваецца. Самя Марціна і Зосі была шматдзец-

Генадзь Кляўко

ная. Браты і сёстры Уладзіміра — Вера, Алеська, Люба, Оля, Ніна, Міколка. У суседніх Дудзічах жыў брат Марціна. У час белапольскай акупацыі Уладзімір быў знаёмы з рудзенскім настаўнікам Міхасём Кудзелькам (паэт Міхась Чарот). І, відавочна, разам са старэйшым таварышам удзельнічаў у падпольнай рабоце супраць акупантаў. Пасля, у 1920-я, служыў паэт у Чырвонай Арміі, затым працаваў на гаспадарцы ў роднай вёсцы, сакратарстваў у Дудзіцкім сельсавете. Падзей для паэта стала вылучэнне яго дэлегатам з'езда Усебеларускага аб'яднання паэтаў і пісьменнікаў "Маладняк". Перабраўшыся ў Мінск, Хадка знайшоў сабе месца ў эпіцэнтры літаратурнага жыцця. Вельмі прыязна паставіўся да вершаў маладога і таленавітага мастака слова Янка Купала. Уладзімір Хадка быў частым гостем у хаце народнага песняра Беларусі. Калі крытыкі-агібальчыкі накінулі на Хадку за шэраг вершаў, змешчаных

Шанаваць. Памятаць. Вывучаць

19 цікавых дакладаў прагучала на "Беларускіх чытаннях" у Даўгаўпілсе. Канферэнцыя сабрала навукоўцаў і даследчыкаў з пяці краін.

у яго першым зборніку "Суніцы". Купала настойліва бараніў маладога творцу. Вядомае і выказанне класіка прыгожага пісьменства пра тое, што такіх лірыкаў, як Хадзька, "у нас не так ужо і многа".

Жыў у Мінску Уладзімір Хадзька па завулку Даўгаборскім, там і быў арыштаваны. З кастрычніка 1937-га прайшло пасяджэнне спецкалегіі Вярхоўнага Суда БССР пад старшынствам Васіля Карпіка. Уладзіміра Хадзьку на дзесяць гадоў пазбавілі волі, яшчэ на пяць гадоў паражэння грамадзянскіх правоў пасля адбыцця пакарання ў папраўча-працоўных лагерах. "Я нёс знясіленага таварыша ў час снежнага бурану сібірскім стэпам, я плакаў над маленькім лісточкам, з якога даведаўся, што каменная глыба раздушыла майго таварыша ў вапняным кар'еры 1 ліпеня 1940 года, — піша Станіслаў Шушкевіч, які сустракаўся з У. Хадзькам у часе зняволення. — Я ведаю, што спрадвечную батрачку Зосю, маці паэта, выгналі з кватэры сына і на старасці год яна пайшла па людзях шукаць прытулку.

Я ведаю, што засталася бяздомнай жонка паэта Фаіна з невядомым сынам Уладзікам на руках.

О, якая трагедыя! Гэтую ж няшчасную жанчыну выдаў былі царскі падпалкоўнік Галакціён Венядзіктавіч нямецкім фашыстам, і яе расстралялі як жонку савецкага паэта. Той Галакціён, у якога бацька паэта Марцін быў фурманам, вартаўніком, парабкам.

Сярод пошпелу тысяч невіноўных людзей каліяўскі Трацянец ляжыць попел самітадовага Уладзіміра Уладзіміравіча Хадзькі, сына паэта... (Шушкевіч С. Вяртанне ў маладосць. Мн., 1968. — С. 85-86).

Непадалёку ад Рудзенска — і Варонічы, радзіма паэта Геннадзя Кіляўкі. Там 1 мая 1932 года ў сялянскай самі нарадзіўся гэты яркі творца. Пасля заканчэння Рудзенскай сярэдняй школы (1950) паступіў на філфак Беларускага дзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна. З 1954-га, заканчваючы вучобу, адначасова стаў працаваць у рудзенскай газеце "Каласная праўда" (цяпер "Белорусская нива"). У 1961-73 гадах — літсупрацоўнік, адказны сакратар часопіса "Вожык". У 1973-78-м — намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Польмя". Член СП СССР з 1964 года. Узнагароджаны медалём. Памёр 21 жніўня 1978 года. Упершыню з вершамі ў рэспубліканскім друку выступіў у 1950 годзе. Другі зборнік вершаў "Абветраныя далаяглыды" (1962), "Сто крокаў" (1967), зборнік вершаў і паэм "Трыстань" (1974), "Плуг" (1978), "Вязьмо" (1984), зборнік гумарыстычных вершаў і мініячур "Лайдак і кнопкі" (1964), "Каб не сурочыць" (1971), "Што праўда, то не грэх..." (1971), "Падкова над парогам" (выбранае, 1979). Для дзяцей выдаў кніжку вершаў "Першы салют" (1964). Перакладаў на беларускую мову творы пісьменнікаў народаў СССР. У 1975-м у яго перакладах выйшаў зборнік паўднёваасейскай паэзіі "Трубіць алень".

Шалягі, Цітва, Варонічы... Простыя, шараговыя высокыя паселішчы, а колькі розных літаратурна-мастацкіх артфактаў звязана з іх гісторыяй. І так — не толькі на Рудзеншчыне, Пухавіччыне, але і па ўсёй Беларусі!. Не забыліся б нашы нашчадкі пра гэтыя ўнікальныя адрасы літаратурнай памяці.

Алесь Карлюкевіч

Другая канферэнцыя "Беларускіх чытанняў" прайшла ў анлайн-фармаце

У лютым, напярэдадні Міжнароднага дня роднай мовы, Даўгаўпілскі Цэнтр беларускай культуры (ЦБК) правёў у рэжыме анлайн ужо другую канферэнцыю "Беларускіх чытанняў". На гэты раз у ёй паўдзельнічалі даследчыкі, навукоўцы з Латвіі, Беларусі, Польшчы, Чэхіі ды Эстоніі.

ZOOM у дапамогу

Першая Міжнародная канферэнцыя "Беларускіх чытанняў" прайшла год таму ў Даўгаўпілсе, сабрала спецыялістаў, якія вывучаюць розныя дачыненні Латвіі ды Беларусі, беларускую дыяспару за мяжой. Форум і ў 2020-м быў прымеркаваны да Дня роднай мовы, а па выніках яго стала вразумелым: варту даброму справу прадоўжыць. "Беларускіх чытанняў", акцэнтую ўвагу, гэта не навукапракладная канферэнцыя. Гэта максімальна шырокая пляючка для міжкультурнага дыялогу з навуковым ухілам.

Сёлета з-за каранавірусных абмежаванняў канферэнцыя перанеслася ў інтэрнэт-асяроддзе, а ZOOM "адкрыў" межы: дзякуючы гэтай тэхналогіі да Латвіі і Беларусі далучыліся Польшча, Чэхія, Эстонія. Прагучала на чытаннях 19 дакладаў, па тэматыцы падзеленыя на тры тэмы: культура, гісторыя, дыяспара.

Удзельніцаў імпрэзы вітаў намеснік старшыні Даўгаўпілскай гарадской думы Яніс Дукшынскі. Падкрэсліўшы значнасць падзеі, ён расповёў пра ўдзел горада ў конкурсе на статус "Культурнай сталіцы Еўропы-2027".

Генеральны консул Беларусі ў Даўгаўпілсе Лія Лапуць у вітальнай прамове адзначыў: "Беларускае сэрца для Даўгаўпілса заўсёды адкрытае. Мы заўсёды ўмелі знаходзіць агульную мову, нягледзячы на ​​любавы складанасці, любыя праблемы, якія вельмі часта пракочваліся праз нашыя краіны. Мы тут жылі, мы застаемся добрымі суседзямі. Гэта трэба шанаваць, гэта трэба памятаць, гэта трэба вывучаць".

Культуры ўзбагачаюцца праз дыялог

Адкрыў працоўную частку канферэнцыі даклад Аляксандра Сушы — кандыдата культурылогіі, намесніка дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Ён прысвяціў выданню буквароў для беларускіх школ Латвіі ў міжаеаннай перыяд. Коротка пазначыў дакладчык дзейнасць Беларускага культурнаасветніцкага таварыства "Бацькаўшчына" (1921 год заснавання, першы старшыня — Ян Харлап) у наладжванні беларускай адукацыі ў міжаеаннай Латвіі. У той перыяд дзейнічала 60 беларускіх школ. Дзеці вучыліся чытаць на роднай мове па кнігах: А. Смоліч "Зорка" (1922 г., Вільня), К. Езавітава "Беларуская школа" (1926, Рыга), Я. Лёсіка "Наша Крыніца" (1927 г., Рыга), В. Бароўскай "Васількі" (1935 г., Рыга).

Кандыдат гістарычных навук Раіса Зянюк (НАН Беларусі) даследавала й расказала, як ішло навучанне і падрыхтоўка каталіцкіх святароў у Краслаўскай семінарыі аж да часу яе закрыцця. Досведам выкладання гісторыі

латышкай літаратуры ў пlynі дысцыпліны "Літаратура блізкага замежжа" дзялілася кандыдата філалагічных навук Ганна Гладкова (Віцебскі дзяржуніверсітэт імя П. Машэрава). Адзначу, што наш ЦБК і ўніверсітэт звязвае пагадненне аб супрацоўніцтве. Тэму прадоўжыў Андрэй Ціхаміраў (Гродзенскі музей гісторыі рэлігіі), які вывучае пераклады латышкай літаратуры на беларускую мову на пачатку XXI стагоддзя. А доктар філалогі Міраслаў Янкоўяк (Пражскі ўніверсітэт) прааналізаваў беларускія дыялекты ў Латвіі. Дарчы, на гэтую тэму ўжо выйшлі дзве яго манаграфіі. Даследчык Андрэй Герберг (Віцебскі дзяржаўны медуніверсітэт) вывучае архітэктурны стыль, які называў "Латгалейскім барока". Старадаўнія будынкі з чырвонай цэглы шчы захаваліся і ў Віцебску.

Сляды на дарогах гісторыі

Пра "Ганненскі кірмаш", які з даўняга штогадовага рэгіянальнага кірмашу ў нашым часе адродзіўся ў якасці фестывалю, распавялі прадстаўнікі райцэнтра Зэльва (Гродзенская вобласць). Менавіта на тэме фестывальнага кірмашу і пазнаёміліся, сталі партнёрамі Даўгаўпілскі ЦБК і Зэльвенскі райаддзел культуры. А вось імя гісторыка Аляксея Сапунова нечакана злучыла Віцебск і Даўгаўпілс. Бюст заслужанаму земляку цяпер устаноўлены ля будынка Віцебскага дзяржуніверсітэта імя П. Машэрава. А ў Даўгаўпілсе напярэдадні яго 170-х угодкаў выдалі працу гісторыка пра Польшку Інфлянты. Пра тое займальна расказала супрацоўніца Цэнтра культуры і Даўгаўпілска Галіна Іванова.

Яшчэ адну адметную асобу згадвалі ў часе чытанняў: Аляксандру Бельцаву, вядомаму ў Латвіі мастачку. Яе наша дыяспара лічыць беларускай мастачкай, а дакладчыца Ларыса Кайміна прадставіла творчасць спадарыні Аляксандры як сімбіёз культур.

Выклікаў дыскусію даклад Максіма Каралёва (Варшаўскі ўніверсітэт), які шмат гадоў вывучае культуралагічныя сувязі Латвіі ды Беларусі, шмат публікуецца. На гэты раз даследчык гаварыў пра выдданую ў Мінску

ў 1933 годзе кнігу Янкі Доўгара "Беларускі нацыянал-фашызм у Латвіі". Як аказалася, назва яе не адпавядае зместу. А гісторык Аляксандр Ніканаў (Віцебскі дзяржаўны медуніверсітэт) расказаў пра ўдзел латышоў у партызанскім руху ў Беларусі ў гады Другой сусветнай вайны.

Сваю гісторыю ўжо мае інтэлектуальна-сплаборніцкі рух "Што? Дзе? Калі?", які ўзнік у канцы XX стагоддзя. Як супрацоўнічаюць, куды рухаюцца клубы знаўцаў Латвіі ды Беларусі — пра тое распавёў даследчык Жан Бадзін (Даўгаўпілскі ўніверсітэт).

Дыяспара: мы памятаем свае карані

Даўгаўпілскі Цэнтр беларускай культуры, як арганізатар канферэнцыі, таксама прадставіў два даклады. Адзін быў прысвячаны нацыянальнай кухні як феномену ў сістэме культурных маркераў беларусаў Даўгаўпілса, другі — конкурсу эсэ, які праводзіўся ў нас да 100-х угодкаў пісьменніка Івана Шамякіна, творы якога ў свой час многія з нас вывучалі ў школе.

Плэнным аказаўся і абмен досведам працы паміж беларускімі таварыствамі Даўгаўпілса, Таліна і Нарвы. Цэнтр нацыянальных меншасцяў "Радзіма" ў Таліне, напрыклад, папулярызэе беларускую культуру сярод эстонскіх дзяцей. А дзейнасць нядзельнай школы "Вясёлка" Даўгаўпілскага таварыства "Уздым" арыентаваная найперш на дзяцей з сям'яў, якія маюць беларускія родавыя карані. У часе размовы кіраўнікі Нарвскага таварыства "Сябры" засяродзілі ўвагу на тым, што ў супольнасці, што дзейнічае ў эстонскім горадзе, практычна не гучыць родная беларуская мова.

Дыктант як пазнавальны тэст

У пlynі II-й Міжнароднай канферэнцыі "Беларускіх чытанняў" прайшла традыцыйная дыктоўка па беларускай мове — таксама анлайн. Завуч Рыжскай беларускай школы імя Я. Купалы Ганна Іваноўна выбрала для дыктоўкі ўрывак з рамана-хронікі "Людзі на балоце" Івана Мележа: сёлета яго 100-я ўгодкі. На гэтую тэму спадарыня Ганна як настаўніца беларускай мовы і літаратуры зрабіла зямальны, эмацыйны даклад на канферэнцыі. Дыктоўку пісалі супрацоўнікі ЦБК і Амбасады Беларусі ў Латвіі, Генконсульства Беларусі ў Даўгаўпілсе, педагогі Рыжскай беларускай школы, актывісты беларускіх таварыстваў "Уздым" (Даўгаўпілс), "Мара" (Ліепая), "Вытокі" (Рыга), "Сябры" (Нарва, Эстонія). Лісты адалі на праверку ў Рыжскую беларускую школу.

Як лічыць арганізатары, на "Беларускіх чытаннях" удалося захаваць цёплую атмасферу, сустрэцца са старымі сябрамі, завязаць новыя кантакты. Па матэрыялах першай канферэнцыі ўжо выдданы зборнік, які атрымалі ў падарунак усе ўдзельнікі другіх "Беларускіх чытанняў" па пошце. А другі зборнік будзе значна больш аб'ёмным.

Жанна Раманюўская, кіраўніца Цэнтра беларускай культуры, г. Даўгаўпілс

Жанна Раманюўская — адна з арганізатараў "Беларускіх чытанняў"

"Жавароначкі" пад небам Айчыны

35-я ўгодкі сёлета ў дзіцячага ўзорнага калектыву, які працуе пад кіраўніцтвам Наталлі Баяльскай — таксама юбіляркі

З чаго пачынаецца песня? Відаць, з пачуццяў, што імкнучыся пераўтварыцца ў гарманічныя гукі. Так і ў птушак бывае, так і ў людзей... А ў гурта "Жавароначкі", які хораша, з густам, з прыгожымі спевамі ды вялізным тортам адзначаў нядаўна 35-я ўгодкі, песні пачынаюцца з Наталлі Паўлаўны. Настаўніца спеваў, якой сёлета 65, не проста ўсе гадзі кіруе сваімі "птушанятамі" (а колькі ўжо іх у гурце перамянілася!) — Наталлі Паўлаўна ўсіх іх любіць. У 2004-м яна ўшанавана медалём "За асабісты ўнёсак у развіццё культуры Беларусі", аўтар песеннага зборніка "Жавароначкі, прыляціце!". У яе творчым калектыве рэалізуюць свае таленты і першакласнікі, і студэнты, і навучнікі каледжаў. Падаюць ж іх не толькі сама кіраўніца, але і яе любімы да беларускіх песень, танцаў, мелодый — да вялікай, шматграннай народнай культуры, якую маем у спадчыну ад папярэднікаў.

Хоць месца творчай прыпіскі ў гурта цяпер — у мінскім гарадскім Палацы культуры, але важным філіялам застаецца і 206-я мінская школа, што ў паўднёва-заходнім мікрараёне Малаінаўка, па вуліцы Ясеніна, 101. Там ёсць прасторная зала для рэпетыцый, прыдатная атмасфера для юных артыстаў. Дырэктарка школы Таццяна Мікалаеўна Радзюк не проста ганарыцца скарбам пад назвай "Жавароначкі", але і падтрымлівае таленты, з задавальненнем наведвае канцэрты гурта. Ведае юных артыстаў.

Наталлі Баяльскай і некаторыя артысты з яе "Жавароначкаў"

На святчай імпрэзе, напрыклад, загадала галасістую Ганну Мінец з трэцяга класа. З гэтай жа школы ў гурце Валерыя Зянько, Ірына Мяркулава. Між тым 206-я даступная, адкрытая для юных талентаў з іншых месцаў. Прыкладам, Карына Грыневіч — з 155-й школы, Маргарыта Гурская, Ангеліна Карчэўская, Вікторыя Багумаз, Ангеліна Молчан — з 205-й. Марыя Корач навуцаецца ў Каледжы мастацтваў. Юры Астравіч — студэнт, але застаецца ў творчай чародзе, бо, прызнаецца, палюбіў

мастацтва, якое дапамагае яму жыць паўнакроўным жыццём. І Стас Жуковіч, хоць прадаўжае вучобу ў будаўнічым каледжы, знаходзіць магчымасць кожную рэпетыцыю быць з сябрамі, у творчым калектыве.

Усіх нават цяперашніх "Жавароначкаў" і не пералічыць: іх амаль 40. І кожны прыносіць у агульную творчасць жывую часцінку сэрца, сваю нотку, мелодыю, вібрацыю душы. Дарэчы, новая юбілейная праграма ў "Жавароначкаў" мае назву: "Спявай, душа Беларусі!". Яна

ўвабрала ў сябе вясновы, летні, восеньскія ды зімовыя абрадавы дзеянні, па-майстэрску адаптаваны да сучаснай сцэны. Пад кожны абрад у артыстаў — свае сцэнічныя касцюмы. А дадайце яшчэ ў гэтую плынь традыцый бліскучыя промні дзіцячай, малодзёжнай вясёласці, карагодна-сцэнічных спеваў і дзеяў — і вы зразумеете, чаму так хораша пачувае сябе кожны на канцэрце "Жавароначкаў": і юныя артысты, і ўдзячныя глядачы-слухачы.

І на гэты раз вельмі шчыра, з адкрытымі сэрцамі, гарачымі

апладысментамі сустракалі мы "Жавароначкаў" на сцэне мінскага гарадскога Палаца культуры, што па вуліцы Маякоўскага, пры знакамітым Лошыцкім парку. Раней, нагадаю, то быў ДК Камвольнага камбіната, і новае жыццё абноўлены будынак распачаў з мая 2018-га. Юбіляраў прышлі павіншаваць прадстаўнікі як гарадскіх улад, так і Саўміна, Міндукашчы, Мінкультуры, Беларускага фонда культуры, дпутаты Нацыянальнага сходу. Былі дырэктары мінскіх школ, бацькі й родныя артыстаў "жавароначкаў", былі ўдзельнікі гурта. Віншавалі калег, выступалі таксама іншыя калектывы: народны ансамбль народнай песні ды музыкі "Шчодрыца", ансамбль народнай музыкі "Кросны" Мінскага каледжа мастацтваў, выхаванцы Акадэміі мюзікала "Ревю", а таксама салістка Тэатра фальклору "Матуліна хата" Кацярына Пяршлевіч.

Святчона імпрэза падарыла радасць як дзецям, так і дарослым. І шмат радасці было, калі ў фінале канцэрта на сцэну Палаца культуры выкацілі вялізны торт! Кранальна было бачыць, як удзячны юбілярам — і Наталлі Паўлаўне, і "Жавароначкаў" — былі выхаванцы гурта вышлі на сцэну з вялікім кошыкам кветак. Спадзяюся, і цяпер агонь творчасці, распалены ў іх сэрцах, не згасае.

Мікола Котаў,
фалькларыст, удзельнік свята

ПАЗІЦЫЯ

Разам песню заспявалі

Актыўны беларускага таварыства "Уздым" зладзілі 7 мая літаратурна-музычную імпрэзу, прысвечаную 76-годдзю Вялікай Перамогі, на інтэрнэт-пляцоўцы ZOOM.

У святчай імпрэзе паўдзельнічалі шануюныя госці: консул Генеральнага консульства Беларусі ў Даўгаўпілсе Галіна Найдзёнава, старшыня Саюза беларусаў Латвіі Алёна Лазарава, сябры беларускай суполкі ў Іарданіі Аксана Чамеза ды Надзея Аль-Алімат, сябры Славянскага таварыства "Узоры" з Ліван Лідзія Зноўтыня й Яўген Пашкевіч, сябар Рускай пісьменніцкай арганізацыі ў Даўгаўпілсе Валіяціна Пруднікава. Нашае таварыства "Уздым" прадстаўлялі Таццяна Дзяснісава, Лілія Воранава, Яніна Юзэфовіч, Алёна Радзівонава, Ніна Прусакова, Рэгіна Родзікава, Валеры Амбросаў ды я.

Пачалася інтэрнэт-сустрэча з хвілінкі маўчання ў памяць пра загінулых у Вялікай Айчыннай вайне. Затым удзельнікі святчай імпрэзы чыталі любімыя вершы, спявалі песні на ваенную тэму. То былі творы Пятруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Ніла Гілевіча, Анатоля Вярцінскага, песня на словы Адама Русака "Ой, бярозы ды сосны", песня на словы Станіслава Валодзькі і музыку Яўгена Лівіціна "Ля Вечнага агню". Чыталі вершы і даўгаўпілскіх паэтаў Знона Бурага, Паўла Макаленкіна, Лілі Воранавай, а таксама ліванскай паэтэсы Галіны Калянковай. Мы віншавалі адзін аднаго са святам. Консул Галіна Найдзёнава, выказаўшы прачулыя словы ад сябе асабіста, перадала віншаванне ад Генконсула Лыі Лагуца. А на завяршэнне сустрэчы мы разам спявалі знакамітую песню "День Победы".

Станіслаў Валодзька,
г. Даўгаўпілс

ПЕРАД ТВАРАМ ВЕЧНАСЦІ

Адыходзяць ветэраны. І музеі...

З Кішынёва прыйшла тужлівая вестка: не стала Уладзіміра Вайцэховіча — ветэрана вайны, аднаго з актыўнаў беларускай дыяспары ў Малдове

Напісаў нам у рэдакцыю, што памёр ветэран, ягоны паплекнік па грамадскай рабоце ў беларускай суполцы мастак Вячаслаў Ігнаценка: "Наш зямляк, якім усе беларусы Малдовы ганарыліся, адышоў у вечнасць 28 сакавіка".

Вячаслаў згадвае: падрабязна пісаў пра старэйшага сябра ў тэксце "Музей пад вінаграднымі лозамі" (20.05.2010). Уладзімір Вайцэховіч нарадзіўся 10 мая 1924 года ў вёсцы Скобарэўка, што на Пухавічыне. Абараняў Маскву, камандаваў узводам мінамётнай роты пад Сталінградам, дзе атрымаў і першы ордэн, Чырвонай зоркі, і першую кантузію. У

Уладзімір Вайцэховіч

складзе 144 палка пад камандаваннем Васіля Маргелова прайшоў з жорсткімі баямі

да Вены. І ў пасляваенны час ветэран доўга заставаўся ў страі: стаў доктарам тэхнічных навук, працаваў у Аграрным універсітэце, быў Ганаровым грамадзянінам Рэспублікі Малдова. Пры дапамозе моладзі, студэнтаў у памяць пра гвардзейцаў, ветэранаў 49-й Херсонскай Чырванасцяжнай ордэна Суворава дывізіі стварыў музей — пра тое і быў апошні ў публікацыі.

Аднак, паведамляе Вячаслаў Ігнаценка, і музея таго ўжо няма: тэрыторыю двара, дзе ён быў, гарадскія ўлады, кажуць, прадалі пад новае будаўніцтва: "Актыўны дыяспары раней выходзілі на гарадскія ўлады, але ж нам не далі музей прыватызаваць, каб стаў уласнасцю Вайцэховіча, а потым і дыяспары. Вось і аказаўся музей — нічыі".

Рыгор Гаршка

2021: Год народнага адзінства

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vzlyadza.by

Заснавальнік:
Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова
"Выдавецкі дом
«Вязь»"

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
П.а.а. 907.
E-mail: golas_radzimy@tut.by
Тэлефон: +375-17-3111726

Рэдакцыйнае пасведчэнне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Мінстэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыя-выдавецкая ўстанова
"Выдавецкі дом «Вязь»".
Дырэктар — галоўны рэдактар
Алесь Мікалаевіч КАРПЮКЕВІЧ

Аб'ём выдання: 2 друк. аск.
Накладна да друку: 26.05.2021 г.
Наклад 166.
Заказ —
Выходзіць 1 раз у месяц

Месяц друкавання:
Рэспубліканскае ўнітарнае
прадпрыемства "БудМедыяПраект".
ЛП №02330/71 ад 23.01.2014.
Вул. Веды Каружы, 13/61.
220123 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

Рупкалі прымянюцца толькі ў
электронным выглядзе, не вяртаюцца
і не рэдакуюцца. Пазіцы рэдакцыі
ды аўтары, матэрыялы жых
друкуюцца на старонках "Голасу
Радзімы", могуць не супадаць.

© "Голас Радзімы", 2021